

Kâğıthane Mesiresi

Eski kâğıd imalâthanelerinin, un değirmenlerinin ve baruthanenin bulunduğu Kâğıdhane sahrası cirid oyunlarının, ok talimlerinin ve yarışların tertib edildiği bir eğlence yeri idi.

1530 haziranında, Kanunî Sultan Süleymanın oğulları Şehzade Mustafa, Mehmed ve Selimin sünnet düğünleri Atmeydanında başlamış ve üç hafta devam ettikten sonra Kâğıdhane sahrasında bir koşu ile sona ermişti.

Kâğıdhane on sekizinci asırdan evvel de lâlolarile meşhurdur. Evliya Çelebi buradaki (Lâlezar Mesiresinde) Kâğıdhane Lâlesi ismile meşhur olan (Lâle-i gûnagûn) dan bahsederek (Lâle vakti burayı görenin aklı perişan olur) demektedir.

Yine, Evliya Çelebinin anlattığına göre (Kâğıdhane kasrı dere kenarında ahşab bir binadır. Âl-i Osman padişahlarının atları burada çayır- lar. İstanbul emiri burada oturur, dünyada naziri olmıyan bir teferrücgâhtır. Nice azim çınarları vardır).

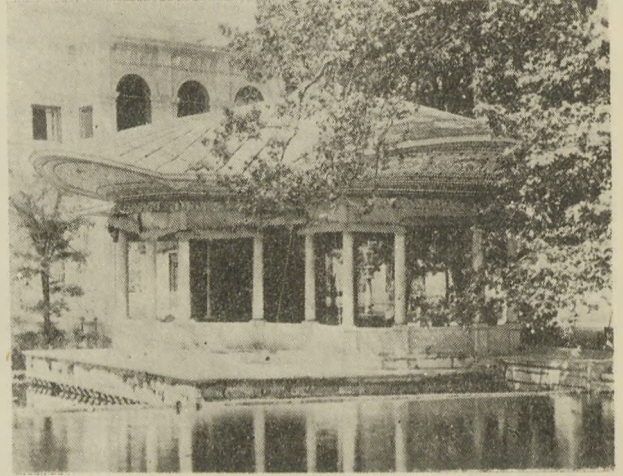
Kâğıdhane deresinin iki kenarı çınar ve kavak ağaçlarile süslüdür. (Tatil günleri Preme'ye süvar olmuş nice bin pir ve civan bu câyi meserrete gelip eğlenirler, bazı canlar nehre girip şınaverlik ederler.) ve (Gül pembe misal vücud nazeninler de ibrişim futalara sarılıp mahiler gibi gavvaslık) eder.

O sıralarda Kâğıdhane mesiresinde (sazın, sözün haddi, pâyanı) yoktu. Fakat asıl Kâğıdhane 18. asırda III. Ahmedin ve zevk sahibi Veziri İbrahim Paşanın zamanında (Lâle Devri) ile dillere destan olmuştu.

Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendinin Paris'ten getirdiği Versay bahçelerinin ve köşklerinin plânlarına göre Kâğıdhane deresi etrafında padişaha, vezirlere mahsus altmış kadar kasır inşa olunmuş ve kıyılar Kırkağaca kadar imar edilmişti.

Bu kasırlar arasında en meşhuru Sâdabaddı. Derede çağlayanlar yapılmış ve geceleri kaplumbağalar üzerine mumlar dikilerek lâle bahçeleri arasında (çırağanlar) tertib olunmağa başlanmıştı.

İstanbulu baştanbaşa bir lâle yetiştirme merakı sarmış, çiçek pazarlarına muhtelif isimli yeni cins lâleler çıkartılmıştı. Lâle soğanları bu yüzden (bahaya çıkararak hattâ Mahbub tesmiye olunan lâle beş yüz altına satılmaya başlamış, merakı olup da edinemiyenlere dağ-ı derun ol-

Kâğıthanedeki Eski Çağlayan Köşkü
Le Kiosque de Tchaghlayan à Kiathané (XVIII S.)
(Eaux Douces d'Europe)

duğundan envai lâleye narh) konulmuştu.

O yıllarda Kâğıdhaneyi lâle tarhları, havuzlar, fiskiyeler ve renk renk köşkler içinde gören bir İran şairi hislerini (Dağ ateş, lâle ateş, ümmi dünya ateşest) mısraile ifade etmişti.

Göz kamaştıran Kâğıdhane bahçelerinin ve kasırlarının hikâyeleri halk arasında türlü dedikodulara yol açmış, bilhassa sefahetin alıp yürümesi hoşnudsuzluklara sebep olmuştu. İbrahim Paşanın Kâğıdhanedeki kayık seyranlarında güzel hanımların kayıklarına altın atarak satıldığı söyleniyor, bir lâle soğanının bin altına satılıp alınması herkesi düşündürüyordu.

Patrona ihtilâli yalnız lâle devri şahsiyetlerinin başlarını almakla kalmamış, Kâğıdhane kasırlarını, bahçelerini yıkarak o meşhur semti düz bir sahra haline getirmişti.

Kâğıdhane bir zaman sonra tekrar şenlenmeğe başlamış, bilhassa III. Selim ve II. Mahmudun burada yeni kasırlar inşa ettirmeleri mesireye tekrar halkın rağbetini çekmişti.

Kâğıdhane mesiresinin vakti ilkbahardı. Hıdrellezden itibaren halk kayıklarla, arabalarla tatil günlerinde bu mesireyi doldururdu. Kadınlar beraberlerine bir al ihram, bir su surahisi, bir su tası ve seyir sepeti, salıncak kurmak için bir ip ve yiyecek olarak söğüş, yalancılolma, helva alırlardı.

Bir eski manzume Kâğıdhane âlemlerini bütün hususiyetile tasvir etmektedir; (Kimisi hen-toya biner - Kimi salıncaktan iner. Kimi de kayıkla gezer - Sırmalı ihram serilmiş - Biri otu-

rup kurulmuş - Gören ona âşık olmuş - Çalın-
yor bir tarafta saz - Mani ve şarkı yekâvâz - Bir
tarafta da hokkabaz - Bir bölük güzel hanım-
lar - Dedim aceb bunlar kimler - O maşraba tas
simler - Feraceler yeşil, al renk - Çingâneler ey-
ler âhenk - Başıma oldu cihan tenk - O güzel
çocuklar - Elllerinde yaylar, oklar - Bir tarafta
da oyunlar - Erdi şehrane leblebi - O şekerli ma-
hallebi - Şekerli şerbet buz gibi - Kavrulmuş fin-
dıkçı hacı - O şekerli dondurmacı - Aman o sa-
kız helvacı - Bir tarafta ayı oynar - Bir tarafta
maymun oynar...)

Kâğıdhane mesiresinin vakti baharla geçer-
di. O mesirenin son ahenkli zamanlarını yaşa-
mış bir muharirimiz şunları yazıyor: «Kâğıd-
hane mesiresi İstanbulda ilkbaharda başlar, le-
tafeti ancak bir kaç hafta devam edebiliyor, ha-
vada hararet hasıl, çemenden taravet zail oldu
mu Kâğıdhanede de letafet bulunmadıktan baş-
ka baharın cenneti yazın cehennemine döner.

Kâğıdhanede en zevkli âlem, çağlıyanların
mehtabıdır. Ay ışığının aşk divaneleri gibi taş-
tan taşa baş vurup giden o musanna cuyibara
düşüşü nurdan daireler teşkil eder.

Kâğıdhaneye arabayla, kayıkla hattâ yaya
bile gidilir. Arabayla gidilir. Arabayla gidilsin,
kayıkla gidilsin, evvelâ ziyaret için Eyübe tevec-
cüh olunur. Erkekler cuma namazını kılarlar,
kadınlar da o zamana kadar türbe bahçesi deni-
len yerde biraz safa ederler.

Namazdan sonra ekser kimseler Eyübün
meşhur kebabını ve üstüne de kaymağını yerler.
Eyüb çarşısında da seyir için hazırlanan yiye-

ceğin bir noksanı varsa o tamamlanır arabalı
arabsına, kayıklı kayığna biner, yaya gidenler
de tabanlarına güvenerek yola düzülürler. Dere-
de biten sazlardan külâh yapmak çocuklara,
takke kapmak kadar eğlencelidir. Kâğıdhaneye
gidişte o kadar cümbüş olmayıp eğlencenin en-
vayı akşam üzeri geliştirir.

Karaağaçtan, Bahariyeden iki taraflı herkes
beğendiği mevkii seçer, orası herkese dönüş za-
manına kadar bir oturma yeri olur. Silâhtarğa-
daki büyük ağaçların altına oturanlar mevkiin
güzelliğinden istifade ederler. İmrahor köşkü-
nün ilerisindeki köprünün sağ tarafına düşen
büyük çınarın altında oturanların kayıklar aya-
ğının altından, arabalar omuzları başından ge-
çer denecek kadar yakın geçer.

Kayıkla gidenler derenin iki sahili boyunca
yer alırlar, arabaların toplanma yeri ise çağlı-
yanların sol tarafındaki ağaçlıktır. Kayıklardan
çıkan hanımlar, sahilin bir tarafında tensib et-
tikleri mahalle ihramlarını serip otururlar. Kâ-
ğıdhanenin en zevkli eğlencesi sazdır. Ayrıca
Karaağaçta, Silâhtarda yaz mevsimleri her gece
sabahlara kadar köçek oynar, hokkabaz, türlü
rakslar, Bahariye kasrı yanındaki bina içinde
salıncak sallanmak, kolan vurmak da Kâğıdha-
nenin eğlenceleri arasındadır. Kâğıdhanede çe-
şitli yiyecek satıcıları da vardır.

Dönüş, gidiş gibi dağınık değil, topludur. Ka-
yıkla avdet, pek hoştur. Herkes akşam vakti ka-
yığna binmeğe başladı mı, dere kayıktan gö-
rünmez. Bazan kürek işlemeyecek derecede ka-
yıklar sıkışır, kimi kayıkta hanendegân-ı hoşâ-

İstanbul — Eyubun Gümüş Suyu tepesinden umumî görünüşü
Istanbul — Vue générale d'Eyub (Corne d'or)

vâz, kiminde mükemmel saz, kiminde herkesin anlayamayacağı yolda naz ve niyaz. Gerek dere-den, gerek karadan dönüşte cemiyet, Eyübe kaddır. Oraya gelindi mi, herkes bir semte ayrılır, cemiyet de dağılır..»

Kâğıdhane, bir çok , toplantıların yapıldığı bir yerdi. Evliya Çelebiye göre Kanunî Sultan Süleyman asrında kuyumcular her sene burada bir toplantı yapar ve padişaha nadide hediyeler takdim ederlermiş. Sanatkârların, esnafların yaptıkları toplantı aylarında (Kâğıdhane vadi-sine beş altı bin çadır kurulur, oralar adam der-yası kesilirmiş.)

Bazı yabancı elçilere Kâğıdhanede ziyafetler çekilmiştir. 1808 yılında Alemdar Mustafa Paşanın davet ettiği imparatorluk âyan, hanedan ve esrafı Kâğıdhanede toplanarak meşhur (Senedi ittifakı) tanzim etmişlerdi. Abdülmecid de Kâğıdhanede sünnet edilmiş, bu münasebetle sahra, çadırlarla donatılarak yer yer büyük eğ-lenceler tertib olunmuştu.

Eski Kâğıdhaneden bugün hiç bir hâtıra kalmamış. İkinci Dünya Harbi sıralarında Çağlayan, İmrahor kasırları tamamen yıktırılmış ve daha fena olarak dere içindeki çağlayanı temin eden oyma mermer kademeler ve eski nişan taş-ları da söktürülmüştür.

Nedimin ölmez mısralarında bütün bina-larile, bahçelerile, çiçekleri ve renklerle yaşı-yan eski Kâğıdhane bugün bir harabedir.

Halûk Y. ŞEHSÜVAROĞLU

Kişisel Arşivlerde İstanbul Belleği
Taha Toros Arşivi

* 0 0 1 5 0 0 5 6 3 0 0 6 *